

8. Воронин А.Н. Теоретические и методические аспекты совершенствования государственного регулирования туризма в регионах / А.Н. Воронин, К.Э. Сухенко // Проблемы современной экономики. – 2007. – N 3 (23). – С. 380 – 383.

9. Каурова А.Д. Организация сферы туризма: учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2006. – 320 с.

10. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://pidruchniki.ws/17280924/turizm>

11. Сагидова Н.Г. Организационно – экономический механизм Государственного регулирования развития туризма / Сагидова Наида Гамидовна [Електронний ресурс]: Режим доступу http://aid.dstu.ru/fileadmin/template/dstu.ru/files/sagidova_ng.doc

12. Гуляева Л.Ю. Совершенствование методов государственного регулирования развития туризма в России / Людмила Юрьевна Гуляева: Автореф. дис. к.э.н. по спец. 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством. – Санкт-Петербургский университет экономики и финансов, 2005. – 20 с.

13. Косолапов А.Б. Технология и организация туроператорской и турагентской деятельности: учеб. пособ. / А.Б. Косолапов. – М.: КНОРУС, 2008. – 288 с.

Ключові слова: антикризова державна політика, державне регулювання, методи державного регулювання, туристична галузь, форми державного регулювання.

Ключевые слова: антикризисная государственная политика, государственное регулирование, методы государственного регулирования, туристическая отрасль, формы государственного регулирования.

Keywords: anti-crisis government policy, government regulation, methods of state regulation, the tourism industry, forms of state regulation.

УДК 347.7 : 336.71

ПРАВА ТА ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРАЦІВНИКА КАФЕДРИ : ПРОБЛЕМА ЗБЕРІГАННЯ

Кондрашихін А. Б., д.е.н., доц., Академія муніципального управління МОН України, м. Київ

Кондрашихін А. Б. Права та об'єкти права інтелектуальної власності працівника кафедри: проблема зберігання.

Зроблено аналіз умов захисту права інтелектуальної власності та об'єктів цього через посилення ролі інформаційного складника продуктивних сил, прискореного розвитку інформаційних технологій, коли небезпечно зростатимуть ризики порушення права на інтелектуальну власність особистості, некоректного запозичення чужих авторських текстів, навіть плагіату, зокрема під час написання дисертаційних досліджень, навчальних посібників, монографій, іншої науково-технічної продукції. Вдалося виявити ознаки проблеми із зберігання прав та об'єктів права інтелектуальної власності, а також визначити можливості зберігання прав інтелектуальної власності для особи – працівника кафедри вищого навчального закладу через використання внутрішніх засобів вищого навчального закладу. Внаслідок наукових розвідок відбувається оновлення інформаційно-методичного забезпечення кафедри, встановлюються нові зв'язки у просторі освіти. Доведено, що зберігання права інтелектуальної власності – це комплексні заходи, які впроваджуються у первинному ланцюзі вироблення науково-технічної продукції стосовно обліку, захисту та передачі у користування створених об'єктів права інтелектуальної власності, а також попередження

неправомірних дій із використання інших об'єктів, які було створено працею інших осіб, у тому числі удосконаленням організаційно-правових умов обігу об'єктів права інтелектуальної власності. Профілактика системи зберігання прав інтелектуальної власності включає стимулювання авторської творчої праці, моральні засоби заохочення, створення атмосфери поваги до інтелектуальної праці, видання спеціального порядку регламентації стосунків між автором и користувачами твору.

Kondrashihin A. The rights and the intellectual property rights of the department's worker: the problem of preservation.

The analysis of the conditions of protection of intellectual property rights and objects of this law in strengthening the role of the information component of productive forces, the rapid development of information technology, risk increases when the risks of infringement of intellectual property rights of the person, improper borrowing foreign copyright texts, plagiarism, especially when writing a dissertation research, textbooks, monographs and other kinds of scientific and technical products. Able to detect signs of trouble for the preservation of the rights and intellectual property rights, as well as identify opportunities to preserve the intellectual property rights for the person - an employee of the department of higher education through the use of internal resources of the university. Due to research information is updated and methodological support of the department, new links in the space of education. It is proved that the preservation of intellectual property rights - are complex events that are embedded in the primary circuit generating scientific and technological products in respect of its accounting, protection and transfer to use objects created intellectual property rights and to prevent misconduct by the use of other objects that have been created work of others, including the improvement of organizational and legal conditions for handling intellectual property rights. Prevention system to preserve the intellectual property rights of the author includes promotion of creative work, moral means of promoting, creating an atmosphere of respect for intellectual labor, a special edition about the regulation of relations between the author and the user works.

Кондрашихин А. Б. Права и объекты права интеллектуальной собственности работника кафедры: проблема сохранения.

Сделан анализ условий защиты права интеллектуальной собственности и объектов этого права при усилении роли информационного компонента производительных сил, ускоренного развития информационных технологий, когда опасно возрастают риски нарушения права на интеллектуальную собственность личности, некорректного заимствования чужих авторских текстов, плагиата, в частности при написании диссертационных исследований, учебных пособий, монографий, других видов научно-технической продукции. Удалось обнаружить признаки проблемы по сохранности прав и объектов права интеллектуальной собственности, а также определить возможности сохранения прав интеллектуальной собственности для лица - работника кафедры высшего учебного заведения через использование внутренних средств вуза. Вследствие научных исследований происходит обновление информационно-методического обеспечения кафедры, устанавливаются новые связи в пространстве образования. Доказано, что сохранение права интеллектуальной собственности - это комплексные мероприятия, которые внедряются в первичной цепи выработки научно-технической продукции в отношении её учета, защиты и передачи в пользование созданных объектов права интеллектуальной собственности, а также предупреждения неправомерных действий по использованию других объектов, которые были созданы трудом других лиц, в том числе совершенствованием организационно-правовых условий обращения объектов права интеллектуальной собственности. Профилактика системы сохранения прав интеллектуальной собственности включает стимулирование авторской творческой работы, моральные средства поощрения, создание атмосферы уважения к интеллектуальному труду, издание специального порядка регламентации отношений между автором и пользователями произведения.

Постановка проблеми. Пошук інноваційно-інвестиційної парадигми розвитку суспільства в умовах глобалізованої економіки не зупиняє творчу працю людини із вироблення авторських продуктів, зі створення об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ). Вагомий внесок у нагромадження інтелектуального капіталу, створення підвалин для інноваційного руху робить система вищої освіти, наукові установи країни, пересічні новатори-винахідники. Їхня праця має ознаки творчої діяльності, ґрунтується на освіченості й інтелектуальних здібностях, тому повинна добре оцінюватися з боку суспільства, а результат праці – має бути надійно захищеним від сторонніх зазіхань. За відсутності законодавчих обмежень щодо застереження негативним явищам із ОІВ усередині творчого колективу кафедри необхідно захистити права автора на продукцію, зберегти ОІВ через розробку внутрішніх положень, удосконалення нормативних основ реалізації творчої праці, зміцнення міжособистісних традицій порядності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поширення теорії і практики з питань інтелектуальної власності (ІВ) [1], у т.ч. впродовж здійснення науково-технічної діяльності [2], за особливостями її створення викладачами й інженерно-технічними робітниками [3, 4], обліку [5, 6] створює теоретичне підґрунтя для розв'язання проблематики інтелектуальної праці викладачів та відповідного зберігання її результатів у вигляді завершених виконанням (зареєстрованих) об'єктів чи таких, що знаходяться у стадії виготовлення, але вже набувають ознак авторського права. Так, під час дискусій понад 70 % працівників кафедри не чітко уявляють зміст права на об'єкти ІВ, не завжди можуть розрізнити ознаки авторського права із елементами ОІВ попри багаторічну власну роботу із створення навчально-методичного забезпечення, науково-технічної продукції, написання дисертації [6]. Також відмітне зсувається тематика обговорень від простіших об'єктів навчально-методичного забезпечення до більш складних – наукових статей, монографій, колективних наукових монографій [7]. Але невирішеним дотепер залишається комплекс завдань із захисту прав виробника ОІВ, зберігання (використання, доступу, архівування тощо) готової науково-технічної продукції, що вироблено працівниками кафедри вищого навчального закладу. Тривалість міжособистісних суперечок у сфері розподілу прав на створений науково-технічний продукт призводить до їхнього переростання у проблему із зберіганням авторських прав та ОІВ.

Мета статті – виявити ознаки проблеми із зберігання прав та об'єктів права інтелектуальної власності, а також визначити можливості зберігання прав інтелектуальної власності особи – працівника кафедри вищого навчального закладу внутрішніми засобами вишу, наукової установи.

Основні результати дослідження. Наукова робота кафедри звичайно різноманітна та формує стрижень навчального процесу. Якщо кафедра підтримує наукові стосунки із провідними науковцями, установами країни, кращими суб'єктами господарювання, її науковий розвиток проходить активно, студенти отримують новітню інформацію та добрі професійні навички. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права ІВ, визначений Цивільним кодексом і спеціальними законами України [8]. Авторський продукт створюються в результаті науково-технічної діяльності працівника й містить ознаки ОІВ. Зберігання права інтелектуальної власності – комплексні заходи, які впроваджуються у первинному ланцюзі вироблення науково-технічної продукції, стосовно обліку, захисту та передачі у користування створених ОІВ, а також попередження неправомірних дій із використання ОІВ, які було створено іншими особами, й удосконалення організаційно-правових умов обігу ОІВ (профілактика системи зберігання прав інтелектуальної власності).

Документами, в яких відбивається науковий доробок працівників кафедри, є: щорічний План наукових досліджень; Звіт про наукову роботу кафедри за календарний рік; інформаційні матеріали, що становлять наукову цінність; картки науково-дослідних робіт (НДР) та інші інформаційні ресурси. Систематизацію та зберігання цих паперів забезпечує кафедра у Номенклатурі справ.

Організація науково-технічної діяльності первинного виробничого ланцюга – кафедри, лабораторії – передбачає залучення до дослідницької праці певних категорій працівників, які на постійній основі виконують наукові дослідження за її тематикою – старших наукових співробітників, наукових співробітників та молодших наукових співробітників [3]. Також наукові дослідження виконують штатні викладачі кафедри упродовж другої половини робочого дня [9]. Звичайно, до наукової роботи кафедри не залучаються працівники, що обіймають посади провідного та головного наукового співробітника – це більш природно науково-дослідним установам.

До осіб, що обираються або призначаються на посаду старшого наукового співробітника й наукового співробітника, висуваються такі вимоги: наявність наукового ступеню або вченого звання; наявність повної вищої освіти та досвіду керівної (науково-дослідної) роботи впродовж певного часу, якщо особа не має наукового ступеня або вченого звання. Посади молодшого наукового співробітника заміщуються особами, які мають повну вищу освіту. Тобто окремих вимог стосовно зберігання ОІВ законодавство з авторського права [10] до цих категорій виробників авторського продукту не висуває й вони мають бути прописаними окремо.

Організація наукової діяльності відбувається згідно норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3]. Так, ст. 6 цього закону визначено основні права наукових працівників кафедри. Окрім цього, їм можуть надаватися додаткові права, наприклад ті, що треба враховувати під час зберігання ОІВ: бути обраними до вченої (науково-технічної) ради факультету; брати участь у розробці та обговоренні основних напрямів і програм наукових досліджень, що запроваджуються на кафедрі, а також брати участь в обговоренні питань навчально-виховної роботи зі слухачами, студентами, магістрантами; брати участь у наукових дискусіях, конференціях, симпозіумах тощо, виступати на них з доповідями та повідомленнями (за умови нерозголошення державної таємниці, конфіденційної інформації тощо); користуватися лабораторіями, експериментальними майданчиками, установками, обчислювальною технікою, читальними залами, бібліотеками вишу під час проведення наукових досліджень, а також маркетинговим, інформаційним, патентно-ліцензійним та метрологічним забезпеченням; брати участь у конкурсах на заміщення посад науково-педагогічних, наукових працівників; проводити навчальні заняття зі слухачами, студентами, магістрантами згідно з установленим розкладом та порядком організації навчального процесу.

До обов'язків наукових працівників кафедри віднесено ті, що передбачені у ст. 6 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також наступні: бути обізнаними щодо наукових проблем, вітчизняних та зарубіжних досягнень у відповідній галузі знань за напрямом досліджень кафедри; володіти методологією наукового дослідження, проваджувати новітні методи, засоби в практику наукових досліджень і розробок; бути обізнаними з порядком укладання та виконання договірних умов у разі спільного виконання робіт з іншими науковими установами, зокрема у сфері захисту авторських прав та інтелектуальної власності; володіти методикою проведення наукових експериментів і спостережень, узагальнення та обробки інформації; проводити наукові дослідження, використовуючи сучасні наукові методи і практичний досвід функціонування економіки, органів влади; брати участь у наукових конференціях, семінарах та готувати науково-технічну продукцію (статті, доповіді) для наукових фахових видань; брати участь у рецензуванні наукових робіт, статей, доповідей, дисертацій, кваліфікаційних (дипломних) робіт (проектів, задач), результатів наукових досліджень, у т. ч. таких, що одержані в інших вишах та науково-дослідних установах, і давати їм об'єктивну оцінку; забезпечувати захист інформації, що становить державну таємницю.

Тобто яких-небудь зобов'язань щодо зберігання чужих авторських продуктів під час здійснення наукових досліджень і науково-технічної діяльності для працівників не передбачено. У відповідності до прав і обов'язків наукових працівників кафедри для них розробляються функціональні посадові обов'язки, де можна додатково передбачити такі

обов'язки в частині створення авторського продукту, його зберігання, вжиття профілактичних заходів у сфері ІВ.

До інженерно-технічного складу кафедри належать працівники, які обіймають відповідні посади згідно зі штатним розкладом: інженер, провідний інженер, технік. Посади інженерно-технічного складу комплектуються особами, що мають вищу (неповну вищу) освіту, а також середнього технічного персоналу, які мають необхідну професійну підготовку, достатні практичні навички в роботі з комп'ютерною технікою та обладнанням. Функціональні обов'язки посадових осіб інженерно-технічного складу як таких, що мають безпосередній доступ до готових ОІВ, повинні обмежувати ризики несанкціонованого втручання в чужі авторські права. До навчально-допоміжного складу кафедри належать працівники, які обіймають відповідні посади згідно штатного розкладу (методист, лаборант, старший лаборант) і забезпечують проведення її навчальної діяльності. Функціональні обов'язки для них розробляються у встановленому порядку, затверджуються завідувачем кафедри, що також може передбачати виконання певних дій із зберігання ІВ та її об'єктів.

До змінного складу кафедри належать працівники, які навчаються (аспіранти, докторанти, стажисти), студенти чи магістранти, які проходять навчання за навчальною програмою й водночас залучаються до виконання робіт з навчального процесу, науково-дослідної діяльності. Звичайно, ця категорія виконавців робіт не має доступу до готових ОІВ, однак системою зберігання права ІВ може передбачатися окремий облік осіб, що брали участь у наукових дослідженнях із зазначенням рівня доступу до ОІВ. В межах усіх груп науково-технічних працівників існує небезпека ризику втрати недоторканості права ІВ, часткового запозичення чужих ідей, методів дослідження, даних експерименту тощо.

Вироблення готових ОІВ (навчально-методичні матеріали, посібники, монографії тощо) проходить процедури погодження іншими адміністративними і навчальними підрозділами вишу, наукової установи (факультетами, суміжними кафедрами, відділами тощо) за процедурами та на основі внутрішніх документів, що відповідають нормативним актам у сфері вищої освіти. З наведеного у Законі України «Про вищу освіту» Переліку нормативних та внутрішніх документів з організації навчання [3] понад половини позицій має розроблятися кафедрою за рахунок авторської творчої праці викладачів та потребує зберігання (захисту, обліку, реєстрації, нагромадження тощо). Водночас розробку навчальних планів (навчальні робочі плани) та деяких інших складників науково-методичного забезпечення винесено за межі компетенції викладацького складу кафедри. Ці елементи ІВ обліковуються окремо, наприклад, за типологією Номенклатури справ вишу.

Документообіг кафедри – важливий елемент в системі зберігання ІВ, через який можна первинно ідентифікувати створені ОІВ, порівняти їхню змістовність з іншими доробками кафедрами, оцінити професійну якість авторського виконання виготовленої науково-технічної продукції та вирішати наочно багато інших завдань. Внутрішні документи складаються з кількох груп, (хоча класифікація є досить умовною й залежить від завдань створення науково-технічної продукції): Вхідна та вихідна кореспонденція; Нормативні документи з організації навчального процесу; Навчально-методична документація; Звітна документація; Кадровий документообіг, що залишається в кафедрі; Журнали реєстрації; Папери з науково-дослідних робіт та організації наукових досліджень студентів; Первинні матеріали, що складають підґрунтя наукового аналізу; Творчі проекти, колективні монографії тощо; Об'єкти права інтелектуальної власності; Папери зі стажування та підвищення кваліфікації; Документи, що стосуються впровадження результатів наукових досліджень.

Тобто серед загальної класифікації 9 позицій (75,0 %) безпосередньо стосується виготовлення ОІВ та повинні відповідати умовам зберігання ІВ. Для цього потребується спеціальний Порядок проходження науково-технічної продукції через погоджувальні процедури вишу (наукової установи, підрозділу), який необхідно розробити до початку таких процедур із обґрунтуванням етапів, строків виконання, прав автора щодо подання твору до іншої узгоджувальної інстанції, установи тощо, а також гарантії недоторканості авторського

права виробника науково-технічної продукції від сторонніх осіб. Структурно такий Порядок має вміщувати : загальні положення та терміносистему; процедуру обліку кожного наново створеного ОІВ та осіб, що отримують доступ до нього під час погоджувальних процедур; опис ризиків втрати прав ІВ; гарантії авторам з боку установи щодо зберігання недоторканості авторського права на твір, інших ОІВ; інші спеціальні умови. Порядок покликаний забезпечити недоторканість авторського продукту, його збереження від неправомірного використання, часткового запозичення авторських ідей, методів тощо.

Висновки. Проблема зберігання права автора та створених ним об'єктів права інтелектуальної власності в умовах глобалізації економік може вирішуватися внутрішніми засобами кафедри навчального закладу шляхом формування функціональних обов'язків для усіх її працівників із виділенням сфери інтелектуальної власності як комплексної системи. Іншим складником вирішення цієї проблеми стає стимулювання авторської творчої праці, у т.ч. моральними засобами заохочення, створенням атмосфери поваги до інтелектуальної праці, виховання в колективі імперативу недоторканості прав інтелектуальної власності. Доцільним вважається видання спеціального Порядку проходження науково-дослідної продукції через погоджувальні процедури вишу, наукової установи, який б ґрунтувався на терміносистемі вищої освіти і права інтелектуальної власності, враховував особливості створення інтелектуальної власності у науковому середовищі, відповідав завданням зберігання об'єктів права інтелектуальної власності від неправомірного використання. В подальшому перспективним виглядає порівняльний аналіз прав та об'єктів права інтелектуальної власності по різних видах науково-технічної продукції, що розробляється працівниками кафедри.

Список використаних джерел:

1. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності високотехнологічного підприємства [Текст] : монографія / Анісімова О. М., Вітка Н. Є.; Держ. вищ. навч. закл. «Приаз. держ. техн. ун-т». – Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2011. – 176 с.
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р. № 1978-ХІІ (1978-12) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1992. – № 12. – Ст.166.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-ІІІ // Урядовий кур'єр. Орієнтир. – 2002. - № 18. – С.1-16.
4. Положенням про державний вищий заклад освіти / Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року № 1074.
5. Дем'яненко М. В. Облік інтелектуальної власності в аграрних підприємствах. – К.: Інститут аграрної економіки, 2006. – 54 с.
6. Інтелектуальна власність в системі фахової підготовки фінансистів / Постійно діючий семінар кафедри Державних та місцевих фінансів АМУ // Матеріали обговорень та дискусій за 2010 – 2013 рр.
7. Монографія / Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (Монографія).
8. Цивільний Кодекс України № 435-ІV від 16 січня 2003 року. – К.: Центр економічної освіти, 2004. – 450 с.
9. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Текст] / Затверджено Наказом Міністерства освіти України № 161 від 2 червня 1993 року.
10. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 11 липня 2001 року N 2627-ІІІ // Урядовий кур'єр. Орієнтир. – 2001. - № 35. – С.1-16.

Ключові слова: інновації, об'єкт права інтелектуальної власності, автор, кафедра, виш

Ключевые слова: инновации, объект права интеллектуальной собственности, автор, кафедра, вуз

Keywords: innovation, the object of intellectual property rights, author, department, university.